

Nr 839

Av herr **Lorentzon m. fl.**, angående statlig företagsamhet i Norr-
land, m. m.

Trots en omfattande högkonjunktur under många år i vårt land har Norrland fått vidkännas svår arbetslöshet och undersysselsättning. Fastän tusentals människor varje år nödgats lämna Norrland för att skaffa sig försörjning i sydligare landsdelar har det ständigt funnits tusentals nya arbetslösa. Skogsindustrin med dess låga löner har satt sin prägel på denna landsända. Den omfattande rationaliseringen inom denna industri har medfört omfattande företagsnedläggningar. Den ringa tillgången på andra industrier har gjort läget än allvarligare och dubbelt kännbart.

Ett annat kännetecken på situationen i norrlandslänen är den ringa tillgången på arbetstillfällen där kvinnor kunnat sysselsättas. En dold arbetslöshet råder av synnerligen stor omfattning. Ett exempel som belyser detta förhållande kan tas från sundsvallsområdet, och ändå betecknas detta som ett av Norrlands mest expansiva områden. Då ett varuhus för något år sedan skulle starta annonserades efter 200 anställda — det blev omkring 2 000 sökande. Enligt statistisk årsbok för år 1967 var den 1 november 1960 antalet förvärvsarbetande kvinnor genomsnittligt för hela landet 29,8 procent — i Norrland endast 25,1 procent; lägst i landet ligger Västerbotten med endast 23,5 procent. För jämförelsens skull kan nämnas att motsvarande siffra för Stockholm är 41,2 procent.

Bakgrunden till den rådande situationen är i första hand att söka i det s. k. enskilda näringslivets såväl bristande vilja som förmåga att lösa sysselsättningsfrågan för norrlandslänen. När på sin tid de privatkapitalistiska gruvintressenterna exploaterade den norrbottniska malmen användes inte miljonvinsterna för att investera i annan industri i detta län. När Grängesbergsbolaget år 1957 av staten löstes ut ur LKAB med 900 miljoner kronor kom heller inte dessa medel till användning för att utveckla industrin i norra Sverige. Jätteinvesteringar gjordes i stället i Oxelösund och i Liberiagruvan i Afrika, vilka nu är stora konkurrenter till såväl Norrbottens järnverk som LKAB.

På ett liknande sätt har Bolidenbolaget uppträtt. Trots att detta bolag erhållit lokaliseringsslån från staten för malmbrytning i Norrlands inland och Västerbotten-Ångermanland, avbröt man denna. Man föredrog att satsa på gruvdrift i Colombia.

Den privatägda cellulosaindustrin som varit och fortfarande är den do-

minerande industrin i stora delar av Norrland har, sett ur befolkningens synpunkt, uppvisat samma beteendemönster som gruvkapitalisterna. Inhästade jättevinsterna har i stor utsträckning exporterats till utlandet. Bristen på differentierad industri utgör den avgörande orsaken till arbetslöshet och undersysselsättning och dold arbetslöshet bland kvinnorna. Dessa förhållanden har starkt bidragit till att de delar av Norrland där cellulosaindustrin är den förhärskande, exempelvis i Ådalen, blivit typiska låglöneområden. Från fackligt håll, bl. a. från Pappersindustriarbetareförbundets avdelning i Kramfors, har kravet rests om en betydligt kraftigare satsning på forskning, i syfte att ur träet som råvara kunna utvinna nya produkter. Avdelningens framställning riktades till Pappersindustriarbetareförbundets senaste kongress, vilken beslöt att föra frågan vidare till såväl LO som regeringen. Vi vill också erinra om att vid flera riksdagar under senare år kommunistiska motionskrav aktualiserat samma fråga.

Det s. k. enskilda näringslivet har sålunda uppvisat något av kolonialistiska drag: naturrikedomarna har exploaterats, men inhästade vinster har inte investerats i sysselsättningskapande åtgärder för befolkningen. Att norrlandslänens eftersläpning är historiskt betingad framhöll även 1949 års norrlandskommitté.

De statliga insatserna

Statsmakternas engagemang i Norrbottens län för att genom näringspolitiska ingripanden motverka följderna av en oansvarig privatkapitalistisk politik kan i detta sammanhang inte underskattas. Numera är också statliga och kommunala företag helt avgörande för folkförsörjningen i Norrbotten. Men detta berättigade konstaterande ändrar inte det faktum att såväl i Norrbotten, där de största statliga initiativen tagits, som i norrlandslännen i övrigt situationen kräver helt andra och avgörande samhälleliga insatser på det näringspolitiska området. Situationen i dag klargör detta. Ingen grund finns för en tilltro till det s. k. enskilda näringslivet.

Den av riksdagen år 1964 beslutade lokaliseringpolitiska given har icke visat sig kunna infria den norrländska befolkningens förväntningar. Den förda arbetsmarknadspolitiken har lagt större vikt vid rörlighetsstimulerande än vid lokaliseringpolitiska åtgärder, detta oaktat redan 1959 års kommitté för näringslivets lokalisering bl. a. uttalade följande:

Sysselsättningsproblemen har hittills icke lösts och synes heller icke i framtiden kunna lösas enbart med sådana arbetsmarknadspolitiska åtgärder, som avser att flytta arbetskraften till arbetsställena. Om alla produktionsresurser skall kunna utnyttjas på effektivaste sätt, måste företagen i större utsträckning än hittills söka sig till arbetskraften. — — — För att främja utvecklingen av sysselsättningssvaga områdens näringsliv är det inte tillräckligt med smärre punktinsatser eller insatser enbart för att förädla naturtillgångarna till exportråvaror, utan det krävs kraftfulla åtgärder för att stimulera näringslivet som helhet på de orter det här gäller. — — —

Det är också väsentligt att lokaliseringsspolitiken i sysselsättningsvaga områden medverkar till att industrier med stor spridningseffekt etableras, d. v. s. industrier som delvis baserar sitt tillverkningsprogram på underleverantörer. Sådana industrier kan också i större utsträckning än enbart råvaruproducerande basindustrier — till stor del inriktade på export — väntas ge upphov till en för fortsatt industriellt utvecklingsarbete gynnsam miljö.

I den Näslundska utredningen, vars betänkande låg till grund för den lokaliseringsspolitik som antogs av 1964 års riksdag, heter det bl. a. »Syftemålet med lokaliseringsspolitiken är att främja sådan lokalisering av näringslivet att landets tillgångar av produktionsfaktorer blir utnyttjade och fördelade på olika områden på ett sådant sätt att nationalinkomsten blir så stor som möjligt».

Program för sysselsättning

Skogsindustrins tid som den dominerande basindustrin i Norrland är förbi, även om forsknings- och utvecklingsarbete måste ta sikte på att få ut fler biprodukter ur träet som råvara. Metall- och verkstadsindustri måste i betydligt högre grad vinna fotfäste och utbyggas i norrlandslänen. En blick på förteckningarna i handelsstatistiken över vad Sverige importerar av järn och stål samt handelsjärn, arbeten i metall, underreden, bildelar, maskiner och apparater aktualiserar frågan om inte en inhemsk tillverknings skulle kunna äga rum i ökad utsträckning. När det gäller exempelvis containertekniken inom transportväsendet borde de statliga företagen kunna tilldelas produktionsuppgifter från statens järnvägar. Inriktningen på en vidgad statlig sektor inom produktionslivet måste förutsätta ökade insatser när det gäller att konkret planera arten av produktionsinitiativ, vilket hittills nästan uteslutande överlåtits till de privatkapitalistiska företagen. I särskild motion har frågan om de statliga företagsformerna aktualiserats, vilket har omedelbar aktualitet för vidtagandet av statliga näringspolitiska åtgärder för norrlandslänen.

Med stöd av det anförda föreslår vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att en plan utarbetas för att i Norrlandslänen skapa statliga metall- och verkstadsföretag, varvid även behoven av industrietablering i norrlandslänens inland beaktas;

att jämväl de befintliga statliga företagen utvidgas genom nya tillverkningar i enlighet med i denna motion anförda synpunkter;

att ett sammanfört LKAB och NJA bildar grundvalen för en enhetligt ledd norrbottnisk verkstadsindustri, varvid ny tillverkning snarast igångsättes vid Luleå varv;

att den förutsedda samordningen mellan ASSI och do-

mänverket fullföljes och att anläggandet av nya förädlingsindustrier med skogen som råvara skyndsamt planeras;

att en omfattande i statlig regi bedriven malmprospektering organiseras;

att en samordnad planering inom norrlandslänen för utveckling av turismen åstadkommes genom bl. a. skapandet av ett samarbetsorgan för dessa uppgifter.

Stockholm i januari 1968

Gustav Lorentzon (vpk) Eivor Marklund (vpk) Henning Nilsson (vpk)